

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-176>

УДК 336.67:004.92

МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

MODELING OF BUSINESS PROCESSES OF PROFITABILITY MANAGEMENT OF CONSTRUCTION INDUSTRY ENTERPRISES

Ілляшенко Олена Вікторівна

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри фінансів, обліку та безпеки бізнесу,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0691-9731>

Морар Євген Михайлович

аспірант,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8160-174X>

Андрієнко Артем Сергійович

магістр,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6356-9331>

Iliashenko Olena, Morar Ievgen, Andrienko Artem
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

У статті досліджено окремі аспекти управління прибутковістю підприємства. Розглянуто тенденції динаміки чистого прибутку та рентабельності підприємств будівельної галузі України. Доведено важливість моделювання бізнес-процесів управління прибутковістю підприємств будівельної галузі. Сформована система послідовний дій побудови ієрархічно сформованої системи загальних та функціональних цілей управління прибутковістю, яка дозволяє забезпечити узгоджену спрямованість управлінських впливів на всіх функціональних рівнях управління. З метою виділення головних бізнес-процесів та підпроцесів, відповідальних осіб, які беруть участь у формуванні рішень в процесі управління прибутковістю суб'єкта господарювання була створена діаграма у програмному продукті Ramus за стандартом IDEF0. Також визначені зв'язки та інформаційні потоки, що виникають під час реалізації завдань з управління прибутковістю підприємства.

Ключові слова: прибутковість, бізнес-процес, підприємство, моделювання, прибуток, управління.

The article is devoted to the modeling of business processes of profitability management of enterprises in the construction industry. The relevance of the study is determined by the need for enterprises in the construction sector to adapt to difficult conditions in connection with the military conflict, including the unpredictability of the development of events in Ukraine, limited financial resources and other economic factors affecting the business environment. The article examines certain aspects of enterprise profitability management. Trends in the dynamics of net profit and profitability of enterprises in the construction industry of Ukraine are considered. The importance of modeling business processes of profitability management of enterprises in the construction industry is proven. The formed system is a series of actions to build a hierarchically formed system of general and functional goals of profitability management, which allows ensuring a coordinated focus of management actions at all functional levels of management. In order to highlight the main business processes and sub-processes, the responsible persons involved in the formation of decisions in the process of managing the profitability of the economic entity, a diagram was created in the Ramus software product according to the IDEF0 standard. It was established that the company's profitability management system should consist of the following business processes: formation of an

information base, analysis of the company's financial condition and profitability, assessment of factors influencing the level of profitability and development of recommendations for improving the results of the company's profitability management and organizing control over their implementation. Connections and information flows that arise during the implementation of tasks for managing the company's profitability are also defined. The practical significance of the study lies in the possibility of implementation of the developed recommendations by enterprises in the construction industry to increase their profitability and sustainable development.

Keywords: profitability, business process, enterprise, modeling, profit, management.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в Україні характеризується нестабільністю та неоднозначністю перспектив, що ускладнює умови підприємницької діяльності і показує важливість управління доходами підприємства. Успішна діяльність підприємств будівельної галузі безпосередньо залежить від управління прибутком, оскільки саме він є джерелом формування фінансових ресурсів і використовується для забезпечення діяльності суб'єкта господарювання. Зростання конкуренції, зміни у законодавстві, стрімке технологічне розвиток – все це вимагає від підприємств будівництва постійної уваги до питань власної прибутковості. Ефективне управління прибутковістю дозволяє забезпечувати стале зростання прибутку, оптимізувати витрати, підвищувати ефективність виробництва та забезпечувати стійкий розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління прибутковістю суб'єктів господарювання приділяли увагу багато вітчизняних та закордонних учених-економістів. Так, науковці Ю. Гринчук, О. Шемігон, О. Терещенко акцентували увагу на висвітленні місця і ролі управління прибутковістю в системі менеджменту підприємства [1]. К. Ларіонова, Г. Капінос досліджували теоретичні аспекти формування механізму управління прибутком підприємства акцентуючи увагу на тому, що управління прибутком є окремим об'єктом управління і має певні специфічні особливості [4]. В свою чергу, Л. Парій у своєму дослідженні [7] пропонує застосування системного підходу в управлінні прибутком, визначає задачі та цілі управління прибутком, досліджує фактори, які впливають на величину прибутку та пропонує джерела підвищення прибутковості та рентабельності підприємства. О. Коваленко і В. Татценко розглядають сутність понять «прибуток» та «управління прибутковістю» та принципи побудови ефективної системи управління прибутковістю підприємства [3].

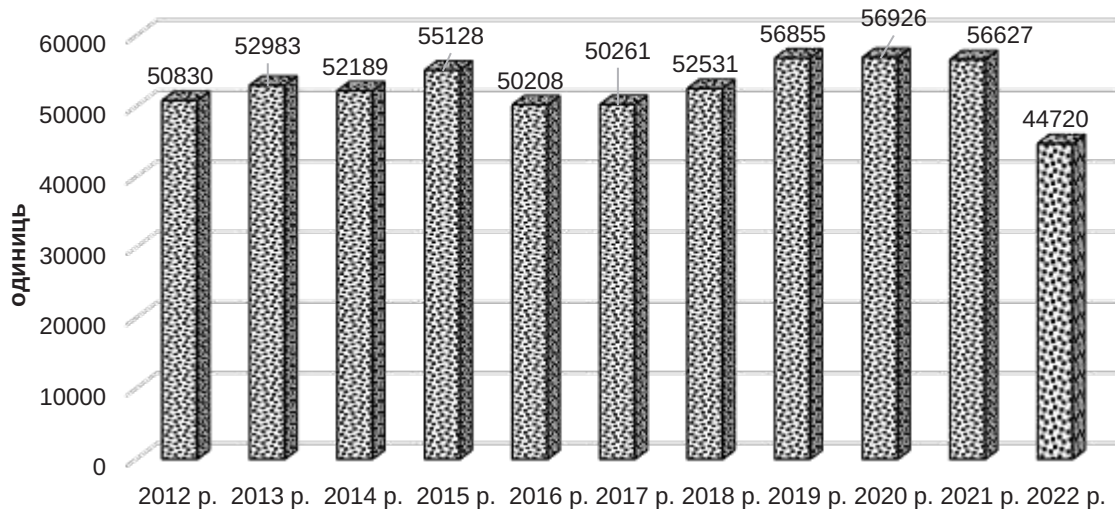
А. Савіцький виділяє особливості формування структури управління прибутко-

вістю підприємства на основі активізації його діяльності у напрямі максимізації прибутку та впливу чинників експортної орієнтованості [8]. Застосування процесного підходу в управлінні прибутковістю підприємств опрацьовано у роботі С. Лелюк та В. Манасян [5]. Враховуючи означені наукові досягнення, важливим для подальшого розвитку методології є розробка моделі бізнес-процесів управління прибутковістю суб'єктів господарювання. Графічне відображення фінансових даних дозволяє створити загальне уявлення про результати фінансово-господарської діяльності підприємств шляхом візуальної інтерпретації даних, що сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень.

Постановка завдання. Метою дослідження є моделювання бізнес-процесів управління прибутковістю підприємств будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління прибутковістю підприємства є ключовим аспектом його успішної діяльності. Це дозволяє підприємству ефективно використовувати свої ресурси, максимізувати прибуток і забезпечувати стійкий розвиток. Прибуток є показником діяльності підприємства зміна якого дозволяє виявляти потенційні проблеми і приймати обґрунтовані рішення для підвищення ефективності бізнесу. Для забезпечення сталого розвитку суб'єкту господарювання важливо контролювати доходи, витрати та джерела фінансування. Ефективне управління прибутком на підприємстві є ключовим для успішності бізнесу та розвитку економіки країни. Отже, забезпечення належного рівня прибутковості є одним з ключових питань українських підприємств, особливо тих, що функціонують у будівельній галузі, яка створює необхідні умови для зростання інших секторів економіки.

За даними Державної служби статистики України за період з 2012 р. кількість підприємств будівельної галузі збільшилась з 50830 одиниць до 56627 на кінець 2021 р. та дещо знизилась у 2022 р. до 44720 одиниць (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств будівельної галузі України

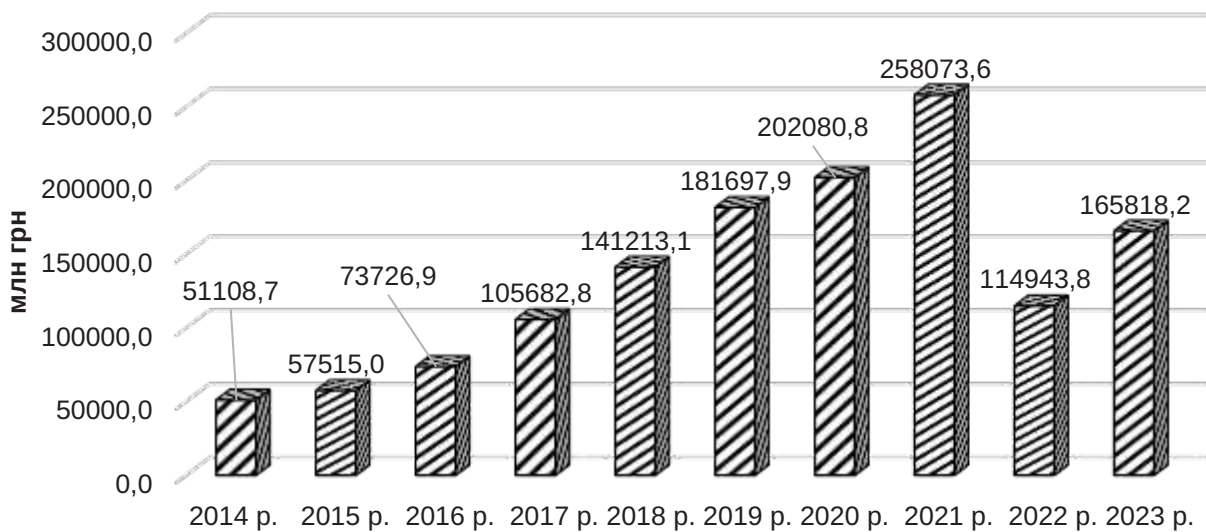
Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Проте зросла і конкуренція, а також потреби споживачів, тому суб'єкти господарювання сфери будівництва мають бути готовими задовольняти попит на свої послуги та підтримувати стабільну і злагоджену роботу. Для цього вкрай важливо правильно управляти їх прибутковістю. Виробництво будівельної продукції в Україні демонструє тенденцію збільшення до 2021 р., коли обсяг виробленої продукції галузі склав 258,07 млрд. грн. тоді як у 2014 р. був на рівні 51,12 млрд. грн. Обсяг виробництва в 2022 р. суттєво зменшився, та позитивною є тенденція що спостерігається у 2023 р. (рис. 2).

Динаміка зміни розміру чистого прибутку підприємств будівельної галузі є аналогічною

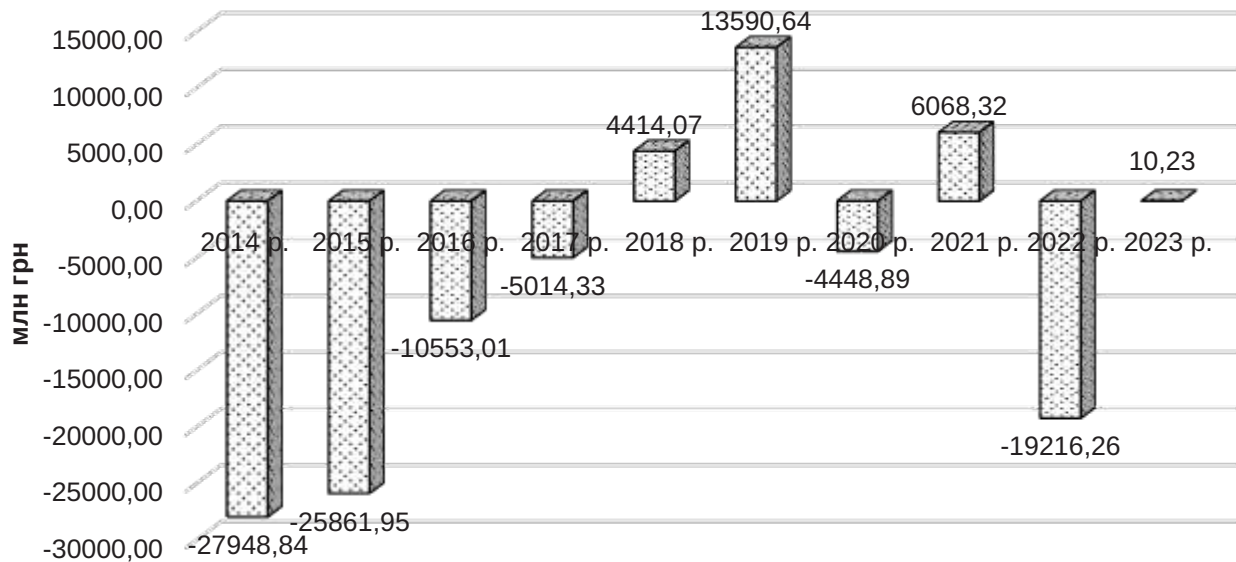
(рис. 3). У 2022 р. підприємства галузі отримали збиток у розмірі 19216,26 млн. грн. Рентабельність операційної і загальної діяльності будівельних підприємств у 2022 р. також була від'ємною. Натомість 2023 р. закінчився з прибутком 10,23 млн. грн. (рис. 4).

Україна перебуває у складному економічному та політичному середовищі через військові дії, що призводить до того, що підприємства будівельної галузі повинні урахувати багато факторів, які заважають розвитку підприємницької діяльності та відповідно впливають на прибуток підприємств, а саме, непрогнозованість розвитку ситуації в Україні, недостатня кількість платоспроможних клієнтів, недостатня кількість кваліфікованих

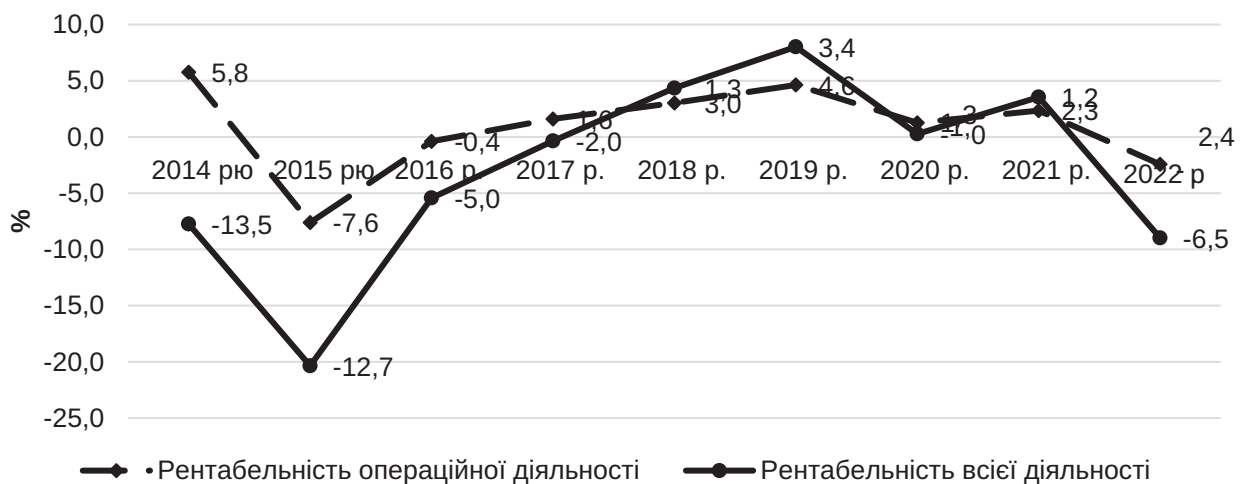
Рис. 2. Динаміка обсягу виробленої продукції підприємствами будівельної галузі України

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку підприємств будівельної галузі України

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Рис. 4. Динаміка рентабельності підприємств будівельної галузі України

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

працівників, обмежений капітал та інші. Такі умови підкреслюють важливість моделювання бізнес-процесів управління прибутковістю підприємств будівельної галузі.

Отже, управління прибутковістю – це складний процес розробки та впровадження найбільш економічно вигідних рішень щодо формування та використання фінансових результатів, отриманих підприємством. Головною метою є забезпечення фінансової стійкості та підтримка ефективного функціонування підприємства у теперішньому та майбутньому періодах. Цей процес управління відіграє ключову роль у загальному процесі управління підприємством,

оскільки він повинен сприяти ефективному отриманню прибутку та розумно оптимізувати його розподіл. Важливо, щоб рішення, прийняті керівництвом щодо кожного аспекту діяльності підприємства, мали значний вплив на рівень прибутку. Тому система управління прибутком має бути інтегрована в загальну систему управління підприємством.

Слід відзначити, що управління прибутковістю в системі управління підприємством необхідно розглядати як багатоаспектний процес, який являє собою сукупність різноманітних бізнес-процесів в межах функціонування організаційної структури підприємства (рис. 5).

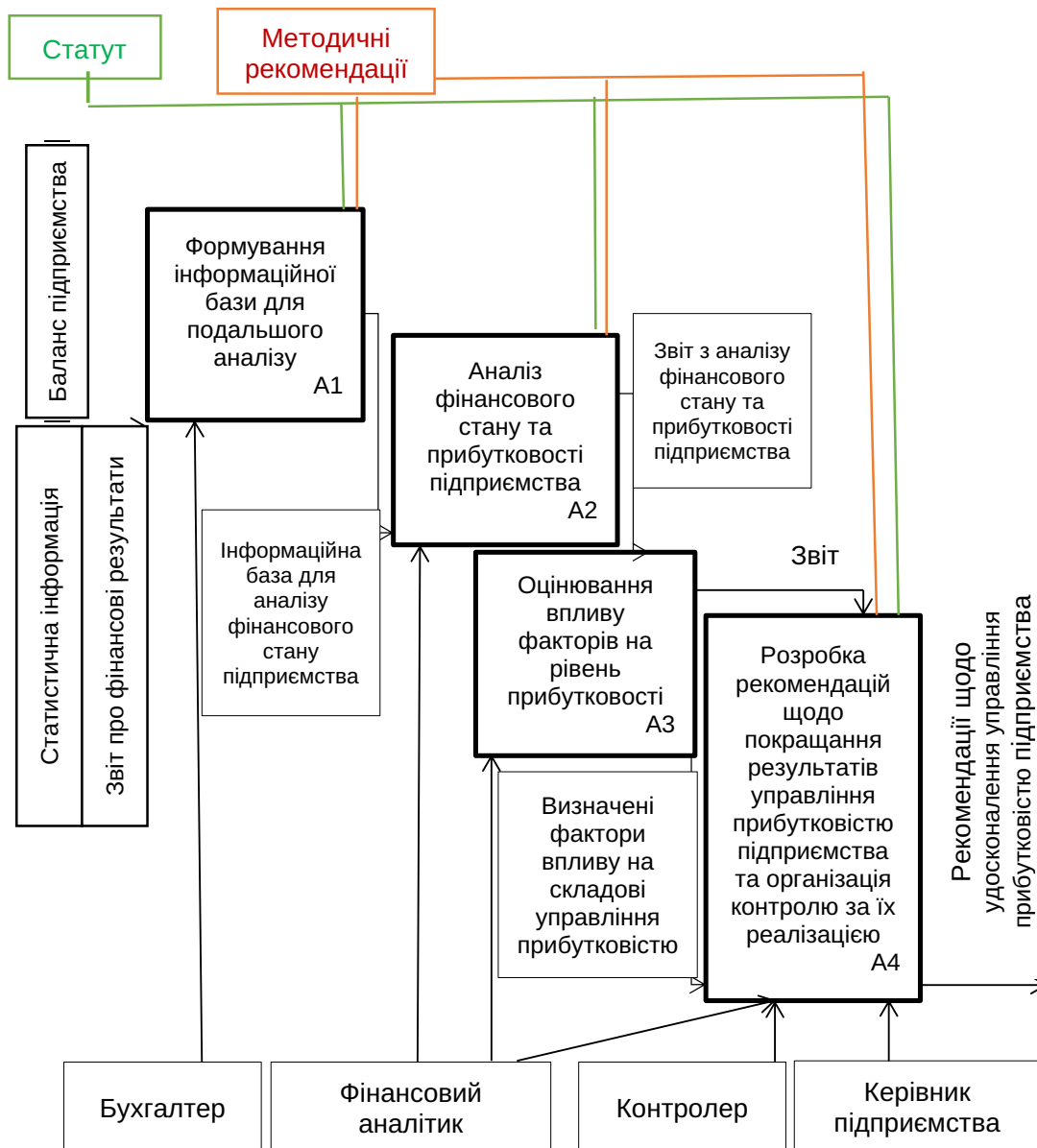

Рис. 5. Процесний підхід до формування системи управління прибутковістю підприємства

Джерело: сформовано авторами

Саме такий підхід до управління прибутковістю в системі управління підприємством як специфічної, упорядкованої сукупності взаємопов'язаних елементів управлінського процесу дасть можливість отримання максимального позитивного результату.

Початковим етапом процесу є «Формування інформаційної бази для подальшого аналізу», адже без якісно сформованої інформаційної бази з наявними даними буде або взагалі неможливо проводити дослідження, або робота з ними буде ускладнена, а отже займатиме більше часу та знижуватиме ефективність працівників.

Задля формування бази даних і прогнозування показників діяльності вищій виконавчий орган дає розпорядження відділам апарату управління про збирання відповідної інформації, що базується на фінансовій, статистичній звітності та аналітичних даних [2]. На підприємствах будівельної галузі рекомендується впроваджувати такий підхід до створення інформаційної бази (рис. 6): спочатку бухгалтер аналізує та перевіряє вхідні дані, після чого вони піддаються попередній обробці, яка включає в себе відбір, сортування та групування даних. Після обробки даних інформаційна база вважається сфор-

мованою, і на цьому етапі відповідальність бухгалтера припиняється. Інші фахівці будуть залучені для подальшої роботи з обробленими даними. Ці кроки є необхідними для

якісної обробки даних та ефективного використання ресурсу відповідальної особи.

Створена інформаційна база використовується для проведення аналізу фінансового

Рис. 6. Формування інформаційної бази процесу управління прибутковістю підприємства
Джерело: сформовано авторами

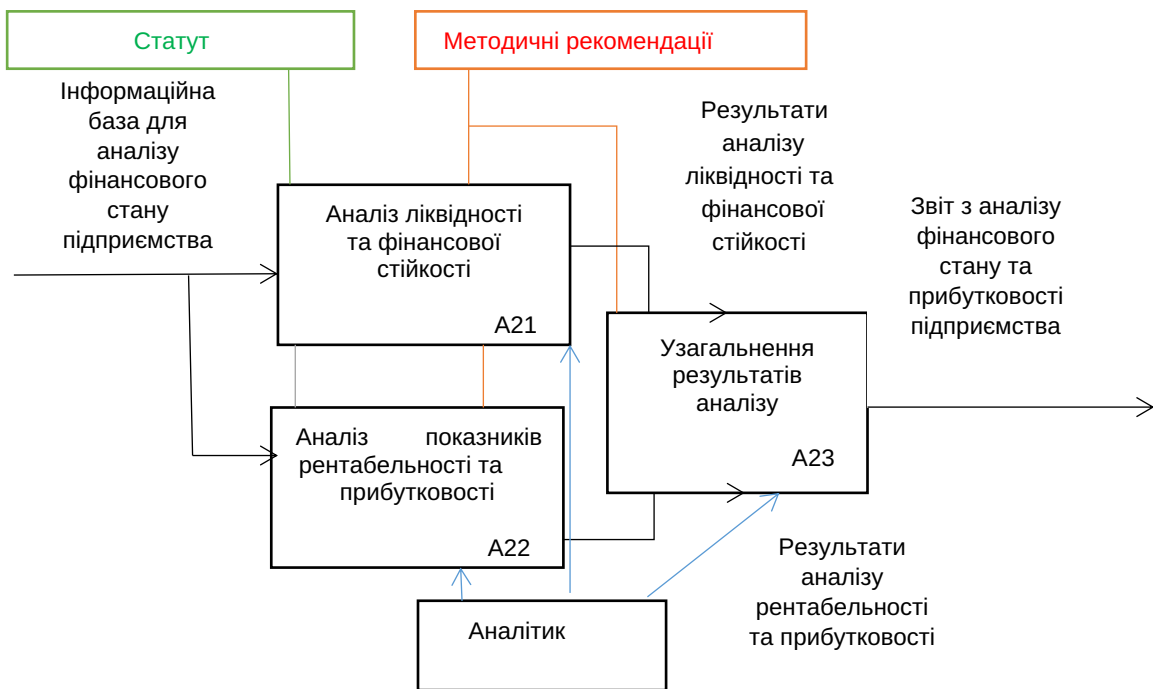

Рис. 7. Деталізація бізнес-процесу «Аналіз фінансового стану та прибутковості підприємства»
Джерело: сформовано авторами

стану підприємства з акцентом на показниках прибутковості. Цей бізнес-процес включає наступні етапи: аналіз ліквідності та фінансової стійкості, аналіз показників рентабельності та прибутковості, аналіз якості прибутку та узагальнення результатів аналізу. Результатом цього процесу є звіт з підсумками аналізу фінансового стану підприємства, який готує аналітик (рис. 7).

Розрахунково-аналітичний етап є дуже важливим, оскільки правильність отриманих висновків впливає на результати та адекватність прогнозів, стратегічного планування та управлінських рішень. Наступним кроком є визначення факторів впливу, що також є важливою частиною завдання аналітика. Після аналізу визначаються фактори, які впливають

на прибутковість, а потім досліджуються чинники, які впливають на якість прибутку (рис. 8).

З рис. 8 видно, що бізнес-процес «Оцінювання факторів впливу на рівень прибутковості» є досить багатограним через наявність декількох аспектів управління прибутковістю, що зумовлює необхідність застосування окремих підходів до кожного з них. Після визначення факторів, що впливають на ефективність управління прибутковістю, наступним кроком є розробка рекомендацій щодо поліпшення результатів та створення системи контролю за їх впровадженням на підприємстві (рис. 9).

Як видно з рис. 9, представлений бізнес-процес складається етапів, результатом яких є отримані рекомендації щодо удосконалення

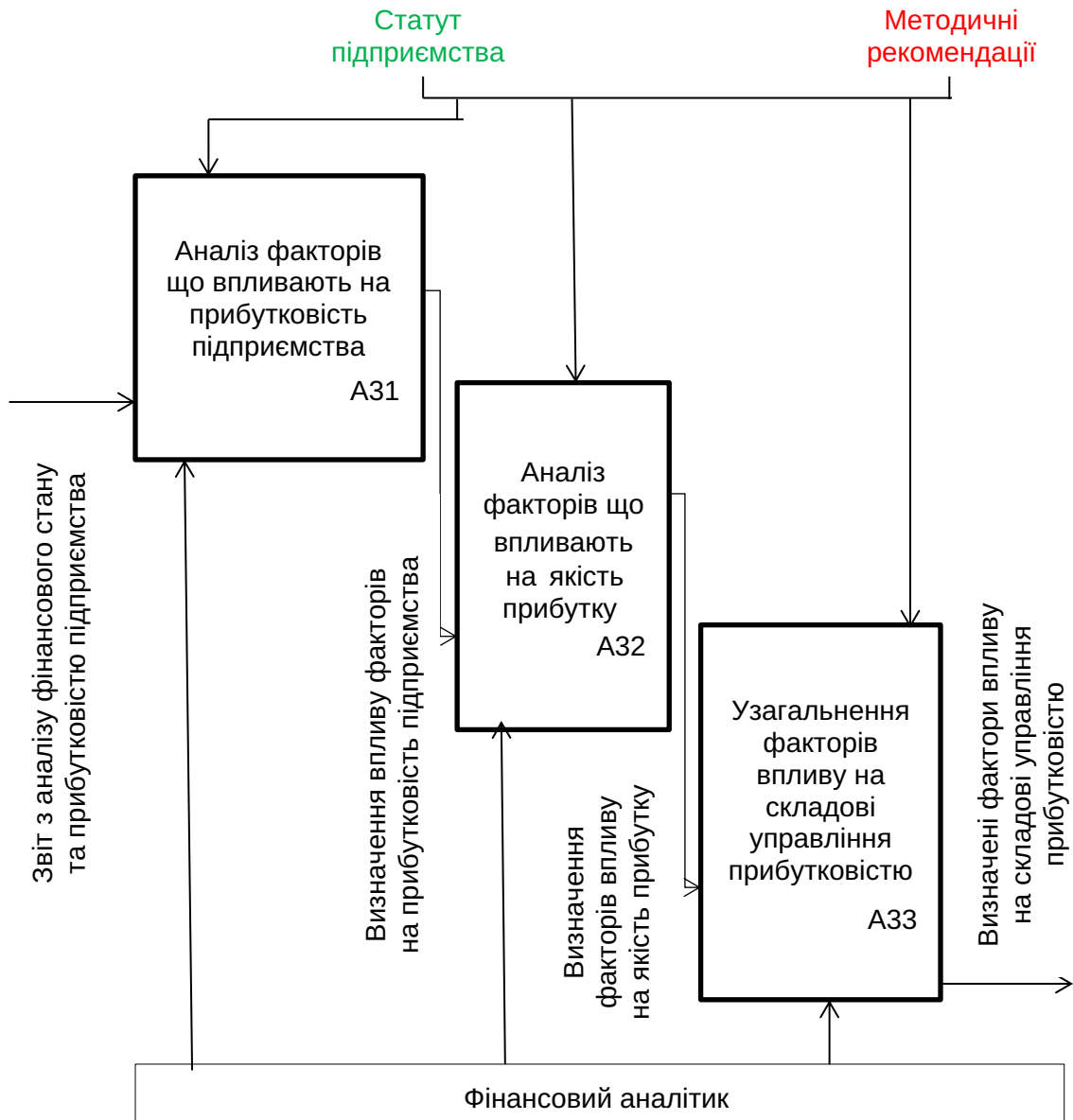

Рис. 8. Деталізація бізнес-процесу «Оцінювання факторів впливу на рівень прибутковості»

Джерело: сформовано авторами

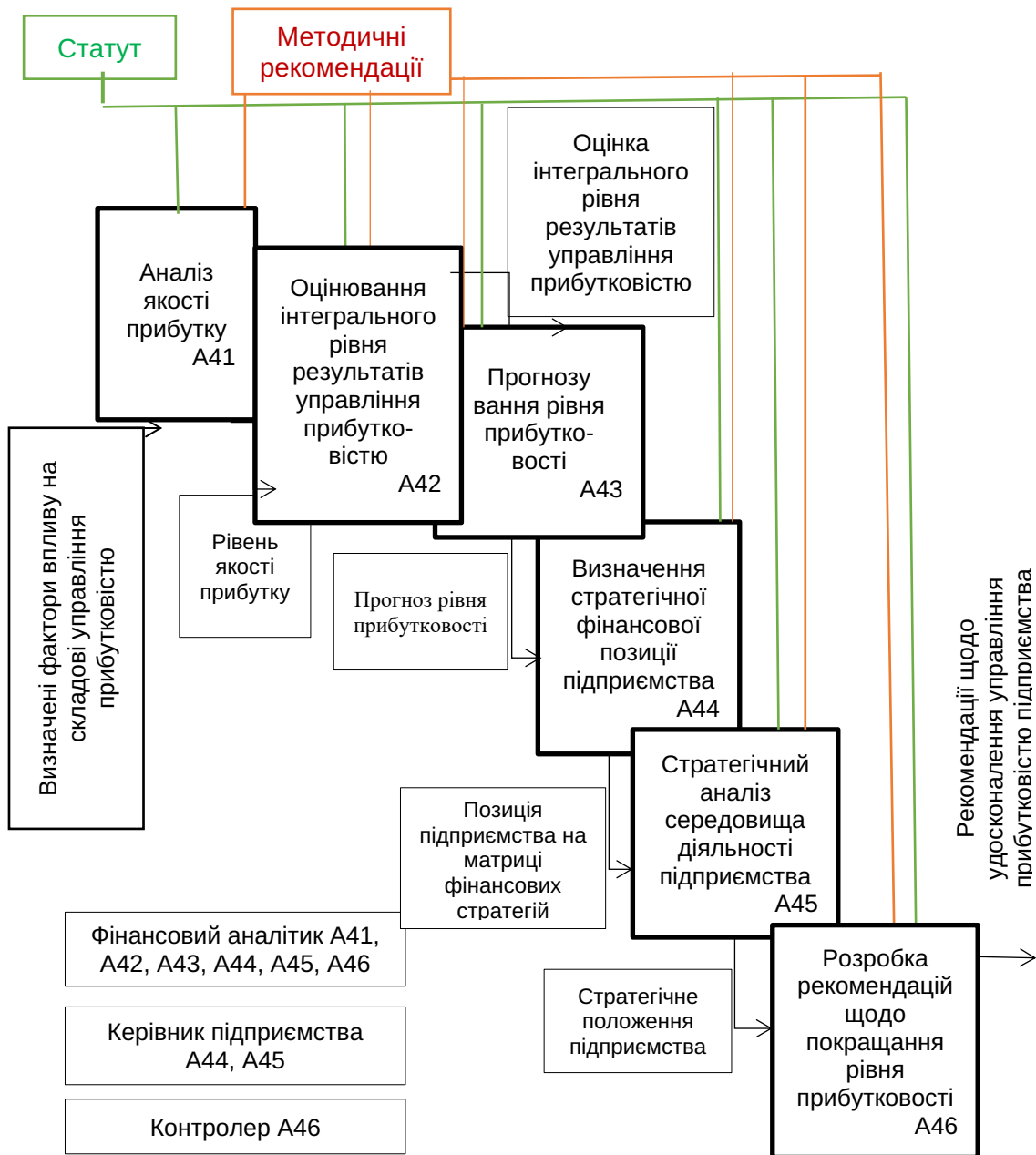

Рис. 9. Деталізація бізнес-процесу «Розробка рекомендацій щодо покращення результатів управління прибутковістю та організація контролю за їх реалізацією»

Джерело: сформовано авторами

управління прибутковістю підприємства. Після впровадження всіх заходів, спрямованих на управління прибутковістю підприємства, важливо здійснювати контроль ефективності цих дій. На основі результатів контролю вносяться поправки до стратегічних та тактичних підходів управління прибутковістю підприємства.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, запропонований підхід до моделювання бізнес-процесів управління прибутковістю під-

приємств будівельного комплексу відповідає потребам управління підприємствами щодо виявлення проблем та вчасного впровадження виправних заходів для досягнення запланованих цілей. Цей підхід сприяє реалізації стратегічних завдань підприємства, впровадженню ефективних управлінських методів. Все це допоможе зміцнити фінансову стабільність та ефективність діяльності підприємств шляхом підвищення якості та результативності управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гринчук Ю. С., Шемігон О. І., Терещенко О. А. Управління прибутковістю підприємства: теоретико-прикладні аспекти. *Ефективна економіка*, 2021. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/18.pdf
2. Гордієнко Н. І., Ілляшенко О. В., Литовченко О. Ю. Організація та обліково-аналітичне забезпечення управління результативністю діяльності підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 13. С. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.4>
3. Коваленко О. В., Татценко В. І. Напрями удосконалення управління прибутковістю підприємства в сучасних умовах. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 2(7) С. 56–62 URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/293599>
4. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*, 2022. № 1. С. 120–128. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-14>
5. Лелюк С.В., Манасян В.Н. Візуалізація результатів моделювання процесу управління прибутковістю підприємства. *Молодий вчений*. 2021. № 12 (100). С. 272–277. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2509>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
7. Парій Л. В. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 2022. № 3–4(40). URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2734/2627>
8. Савіцький А. В. Управління прибутковістю підприємства на основі максимізації прибутку та чинників експортної орієнтованості. *Інтелект XXI*, 2017. № 2. С. 169–171. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_2/22.pdf

REFERENCES:

1. Hrynychuk Yu. S., Shemihon O. I., Tereshchenko O. A. (2021). Upravlinnia prybutkovistiu pidpryemstva: teoretyko-prykladni aspekty [Enterprise profitability management: theoretical and applied aspects]. *Efektivna ekonomika*, № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/18.pdf (in Ukrainian).
2. Hordiyenko N. I., Illiashenko O. V., Lytovchenko O. Yu. (2020) Orhanizatsiya ta oblikovo-analychne zabezpechennya upravlinnya rezultatyvnistyu diyalnosti pidpryemstva [Organization and accounting and analytical support of management of the enterprise's performance]. *Pidpryemnytstvo ta innovatsiyi*, № 13, pp. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.4> (in Ukrainian).
3. Kovalenko O. V., Tattsenko V. I. (2023). Napriamy udoskonalennia upravlinnia prybutkovistiu pidpryemstva v suchasnykh umovakh [Directions for improving enterprise profitability management in modern conditions]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, № 2(7), pp. 56–62 URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/293599>
4. Larionova K., Kapinos H. (2022). Mekhanizm upravlinnia prybutkom pidpryemstva [Mechanism of enterprise profit management]. *Modeling the development of the economic systems*, № 1, pp. 120–128. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-14> (in Ukrainian).
5. Leliuk S. V., Manasian V. N. (2021) Vvizualizatsiia rezultativ modeliuвання protsesu upravlinnia prybutkovistiu pidpryemstva [Visualization of the results of modeling the process of managing the company's profitability]. *Molodyi vchenyi*, № 12 (100), pp. 272–277. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2509>
6. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: www.ukrstat.gov.ua (in Ukrainian)
7. Parii L. V. (2022). Upravlinnia prybutkom pidpryemstva v suchasnykh umovakh [Enterprise profit management in modern conditions]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, № 3-4(40). URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2734/2627> (in Ukrainian).
8. Savitskyi A. V. (2017). Upravlinnia prybutkovistiu pidpryemstva na osnovi maksymizatsii prybutku ta chynnykiv eksportnoi oriientovanosti [Enterprise profitability management based on profit maximization and export orientation factors]. *Intelekt XXI*, № 2, pp. 169–171. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_2/22.pdf (in Ukrainian).